

హిందీ-ఉర్దూ

జాతీయాలు - సామెతల నిఘంటువు

(తెలుగు లిపిలో)

లక్ష్మేణ్ణరావు పతంగే

ఎమెన్సన్స్

## విషయసూచిక

1.	జాతీయాలు	7
3.	సామెతలు - వాటి అర్థ తాత్పర్యాలు	78

## జాతీయాలు

అ

అంక్ భర్నా/లగొనా - కౌగలించు కోవడం  
 అంక్వార్ దేనా - కౌగలించుకోవడం,  
 సంతోషాన్ని వెలిబుప్పడం  
 అక్బి మేం - పరోక్షంతో, వెనకాల, మాటున  
 అక్కుకా దుష్టున్ - మూర్ఖుడు, శుద్ధమొద్దు  
 అక్కుకా పుత్తులా -చాలా తెలివైన వాడు  
 అక్క కే హీచే లట లేకర్ ఫిర్నా - తెలివి లేని  
 పనులు చేయడం  
 అక్క చక్కరానా - తోచకపోవడం  
 అక్క చర్నే జానా -అలోచన రాకపోవడం  
 అక్కపర్ పత్తర్ పథ్నా/అక్క మార్జానా / అక్కపర్  
 పర్దా పడ్నా - తెలివి లేని దనం, బుధి సప్పం  
 కావడం  
 అక్కమంద్కి దుమ్ -మూర్ఖుడు  
 అంకుశ లగొనా - అదుపులో ఉంచడం  
 అంగ్ అంగ్ ఫీలాపోనా - అలసిపోవడం  
 అంగ్ అంగ్ మున్సుకురానా - శరీరమంతా  
 పులకింత  
 అంగీడాయా లేనా - ఒళ్లు విరవడం, నిద్రమత్తు  
 దూరం చేయడం  
 అంగార్ ఉగ్లెనా - నిప్పులు కక్కడం  
 అంగార్ బర్నెనా - నిప్పులు కురువటం  
 అంగూరా దిఖానా - మొండి చేయి చూపడం  
 నమ్మించి మోసగించడం

అంగూర్ కా మండ్నొ - సులువైన మార్గం  
 (ద్రాక్ష తీగ పైకి ప్రాకడానికై వేసే పందిరి)  
 అంగూరకీ టట్టీ - ఆధారమైనది (ద్రాక్ష తీగ  
 ప్రాకడానికి వేసన వెదురు బధుల మండపం)  
 అంజర్ పంజర్ ఫీలాపోనా - పూర్తిగా అలసి  
 పోవడం  
 అంటా చిత్త హోనా - మత్తులో స్పృహ  
 కోలోవడం  
 అంటీ రఫ్నోనా - దాచిపెట్టడం  
 అట్టకల్ పచ్చ - అంచనా,సుమారు  
 అండా ఫీలాపోనా - బాగా అలసిపోవడం  
 అంచెయాం జల్నొ - ఆకలి వేయడం,  
 ఎదుపులో ఎలుకలో పరుగెత్తడం  
 అంత్ పానా - రహస్యం తెలుసుకోవడం  
 అంధేర్ ముంచో - వేకువ జౌమున  
 అంధేరా ఫోడ్నొ - చీకటిని తొలగించడం,  
 నిజాన్ని బయట పెట్టడం  
 అంధేరా మచ్నా - గందరగోళం చెలరేగడం  
 అంధేరే ఘర్కా ఉజాలా - ఏకైక సంతానం  
 అగ్రమగర్ కర్నొ - తడబజడడం,  
 వెనుకాముందాడడం  
 అధియాత్ టట్టీ - సోమరి, కాలం వెళ్లబుచ్చుతూ  
 వనిచేసే వాడు  
 ఆదా కర్నొ - చెల్లించడం. బాకీ తీర్చి వేయడం

అదా కర్నా - కర్తృవ్య పొలన చేయడం  
 అధరీమేం రుల్నా - అసంపూర్ణంగా ఉండడం  
 అధరీమేం పడ్నా - సందిగ్దంలో ఉండడం  
 అన్సునీ కర్నా - వినీవిననట్లు ఉండడం  
 అన్జ్ఞల్ ఉరానా - జీవితం దుర్భరం కావడం  
 అవ్నా ఉల్లా సీధాకర్నా - తన సౌభాగ్యాన్ని నెరవేర్యుకోవడం  
 అవ్నాసా ముహ్మో లేకర్ రవ్వాజానా - సాఫల్యం కాకపోవడంతో లజ్జితుడు కావడం, తల దించుకోవడం  
 అవ్ని అవ్ని పథ్నా - ఎవరి పనిలో వారు లీనమై ఉండి ఇతరులను పట్టించుకోవడం  
 అవ్ని భిచ్చే అలగ్ పకానా - ఎవ్వరితో కలవక పోవడం, వేరు కుంపటి పెట్టుకోవడం  
 అవ్నే ముహ్మో మియామీట్ల్యా బనానా - స్వోత్సర్వ తన గొప్పతనాన్ని చెప్పుకోవడం,  
 అవ్నే పావోపర్ ఆప్ కుల్చాడీ మార్నా - కూర్చున్న చెట్లుకొమ్మనే నరుకోక్కొవడం  
 అమానుత్తేమేం ఖయానత్ - ఇతరుల వస్తువును అక్రమంగా వాడు కోవడం, సమ్మిపనాళ్లని మోసగించడం  
 అయ్యామ్ సే హోనా - రజస్యల కావడం  
 అర్చ్ పర్ చడానా - ప్రతంసించడం, ఆకాశాని కెత్తడం  
 అర్చ్ పర్ దీమాగ్ హోనా - మిక్కిలి అభిమానవంతుడు కావడం  
 అలభ్ జగానా - భగవంతుని పేరుని గట్టిగా ఉప్పరిస్తూ భిక్షుమెత్తడం  
 అవ్సర్ చూక్నా - అవకాశం కోల్పోవడం  
 అవ్సర్ తాక్నా - సరైన సమయం కోసం ఎదురు చూడడం  
 అవ్సర్ మార్జానా - అవకాశం చేజారడం

అసూలత్ మేం ఫర్న్ హోనా - వర్ష సంకరం కావడం, కులం చెడిపోవడం, కులీనతకు మచ్చ రావడం

## అ

అసూ పికర్ రవ్వాజానా - లోలోన కుమిలి పోవడం  
 అసూ పోంచ్నా - ఓదార్ఘడం, షైర్యం చెప్పడం  
 ఆక్ కర్నా - తన పుత్రునికి వారసత్వహక్కు లేకుండా వీలునామా ప్రాయడం  
 ఆంధ్ ఆనా - కండ్లకలక రావడం  
 ఆంధ్ ఊకర్ న దేఖ్నా - శ్రద్ధ చూపకపోవడం, కన్నెత్తి చూడకపోవడం  
 ఆంధ్ ఊంబ్ న హోనా - లజ్జితుడు కావడం, అవమాన భారంతో తలయెత్తు కొనక పోవడం  
 ఆంధ్భుల్నా - నిద్రనుంచి మేల్సోపడం, స్పృహ రావడం, జాగరూకుడు కావడం  
 ఆంధ్ దిఖానా - కోపగించడం, కణ్ణ పెద్దవి చేయడం  
 ఆంధ్ ఫేర్నా - మొహం తిప్పుకోవడం, మూతి ముడుచుకోవడం  
 ఆంధ్ బంద్ హోనా - మరణించడం, కన్న మాయడం  
 ఆంధ్ మార్నా - సైగ చేయడం, కన్న గీటడం, కన్న కొట్టడం  
 ఆంధ్ మిల్నా - చూపులు కలవడం, ప్రేమ జనించడం  
 ఆంధ్ మిలానా - చూపులు కలవడం, ప్రేమతో చూడడం  
 ఆంధ్ లథానా - చూపులు కలవడం, ప్రేమతో చూడడం

## సామెతలు

అండే నేవే కోయి, బచ్చే లేవే కోయి - సామ్యకడిది సోకొకడిది,

కష్టపడ్డవాడికి ఘలితం దక్కుకపోవడం

అండే = గుడ్లు; నేవే కోయి = ఒకరు పొదిగితే; బచ్చే లేవే కోయి = మరొకరు పిల్లల్ని తీసుకుంటారు

అంత్ బురేకా బురా - చెరపకురా చెడెదవు

ఇతరులకు అపకారం తలపెట్టినవాడు చివరకు వాడే అపకారానికి గురవుతాడు

అంత్ = అంతం; బురేకా = చెడుకి; బురా = చెడుగానే ఉంటుంది

అంత్ భలేకా భలా - మంచి మంచే జరుగుతుంది

ఇతరులకు ఉపకారం చేస్తే మనకు మేలు జరుగుతుంది

అంత్ = అంతం/ముగింపు; భలేకా = మంచి పనికి; భలా = మంచిగానే ఉంటుంది

అంధా క్యా జానే బసంత్ కీ బహోర్ - గుడ్డికేమి తెలుసు కుందనపు చాయు

వసంత శోభ గుడ్డివానికిలా తెలుస్తుంది

అంధా = గుడ్డివాడికి; క్యా జానే = ఏం తెలుస్తుంది?; బసంత్కీ = వసంతబుతువులోని;

బహోర్ = అందం, ఆనందం

అంధా క్యా చాహే దో ఆంఫేం - పిల్లెడు ఏద్దేది పప్పు గింజలకే

గుడ్డివాడు కొరుకునేది రెండు కళ్ళే

అంధా = గుడ్డివాడు; క్యా చాహే = ఏం కోరుకుంటాడు; దో ఆంఫేం = రెండు కళ్ళు మాత్రమే

అంధా బగులా కీచడ్ ఖాయా - దురదృష్టపంతుడికి ఎటుపోయినా కప్పులే ఎదురవుతాయి

అంధాబగులా = గుడ్డికూగా; కీచడ్ఖాయా = బురద తిస్సుది

అంధా బాంబే రెవడీ అవ్వోం అవ్వోం మేం - వడ్డించేవాడు మనవాడైతే ఎక్కడ కూర్చుంటే నేమి

మూర్ఖుడు ఇతరులను గురించి ఆలోచించడు

అంధా = గుడ్డివాడు; అవ్వోం అవ్వోం మేం = తన తన వారికే;

రెవడీ బాంబే = (నువ్వుల ఉండల్ని) పంచుతాడు

అంధా రాజు చొపట్ నగరీ, టకే సేర్ భాజీ టకే సేర్ భాజు - రాజు గుడ్డివాడైతే ఆ రాజ్యంలో  
అంతా అరాచకమే

అంధరాజు = గుడ్డిరాజు (తెలివిలేని); చొపట్ నగరి = త్రిష్టుపట్టిన నగరం;  
టకే సేర్ భాజీ = రూపాయికే సేరు కూరగాయలు; టకే సేర్ భాజు = రూపాయికే తినేసేయ్!

అంధీ నాయిన్ ఆయినేకీ తలార్ - తనకు పనికి రాని వస్తువు కోసం పాకులాడటం

అంధీనాయిన్ = గుడ్డిదైన మంగలి వాని భార్య; ఆయినేకీ తలార్ = అద్దం కోసం వెతుకులాట  
అంధీ పీసేం కుత్తే భాయే - గుడ్డిది గడ్డి కోస్తే గుర్తముచ్చి మేసినట్లు

ఒక పని చూడడాని కోసం దిక్కుమొక్కు లేక పోవడం  
అంధీ పీసేం = గుడ్డిది విసిరితే; కుత్తే భాయే = కుక్కులు తిన్నాయి

అంధేకే ఆగే రోయే దోనో దీదే భోయే - మద్దెల పోయి రోలుతో మొరబెట్టుకొన్నట్లు

అంధేకే ఆగే రోయ్ = గుడ్డివాని ముందర ఏడ్చి; దోనో దీదే = రెండు కళ్ళ;  
భోయే = పోగొట్టుకున్నట్లు

అంధోఁమేఁ కానా రాజు - గుడ్డిలో మెల్ల మేలు  
అంధోఁమేఁ = గుడ్డివాళ్లలో; కానా రాజు = మెల్లకన్న వాడే రాజు

అధేలా నదె అధేలిదే - గోతీతో పోయేదానికి గొడ్డలితో తీసినట్లు  
అధేలా = పైసా; నదె = ఇప్పదు; అధేలి = ఆరాజా; దే = ఇస్తాడు

అకేలా చనాభాద్ సహీ భోడ్ సక్కతా - ఒంటరి వాని పాటు ఇంటికి రాదు  
గొప్ప కార్యం ఏ ఒక్కరి వల్లా కాదు

అకేలా = ఒంటరిగా; చనా = వేరు సెనక్కాయల్సి; భాద్ సహీ భోడ్ సక్కతా = పగుల గొట్టలేదు  
వేయించడానికిగానీ నూనే తీయడానికిగానీ విత్తనాల కోసంగానీ నలుగురు కలసి చేయవలసిన  
పని

అగీలేకో ఘుస్ న పిఫ్థలేకో పానీ - ఎంగిలి చేతితో కాకిని కూడా కొట్టిని వాడు  
మహో పిసిని గొట్టు, ఎవరికీ ఏమీ చేయనివాడు

అగీలేకో న ఘుస్ = ముందువానికి గడ్డికానీ; పిఫ్థలేకో పానీ = వెనుకవానికి నీళ్లు కానీ లేవు  
అగీలే పానీ పిఫ్థలే కీచడ - ముందు నుయ్య వెనక గొయ్య

ఏదీ తోచని స్థితిలో ఉండడం  
అగీలే పానీ = ముందునీరు; పిఫ్థ కీచడ = వెనక ఊచి - బురద

అట్కా బనియా దే ఉధార్ - వసుదేవుడు గాడిద కాళ్ళు పట్టుకొన్నట్లు

అవసరం ఉన్న వాడు ఏ వ్యవా చేస్తాడు

అట్కా బనియా = అక్కర పడిన వ్యాపారి; దే ఉధార్ = అరువైనా ఇస్తాడు